

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Tit. XV. De Frigidis Et Maleficatis, Et Impotentia Coeundi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

du; cum gradus ex varia generatione anius ex altero metiamur & æstimemus.

In fine textus nostri irritatur omnino matrimonium intra quartum consanguinitatis & affinitatis gradum contractum, ad eum ut diuturnitate temporis huiusmodi matrimonium defendi non possit. Quippe diuturnitas temporis, inquit, non minuit peccatum, sed auget; tantoque sunt graviora crimina, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam. Quæ ratio ad similes casus, ubi peccatum vertitur, pertrahenda & accommodanda est, ut *viderelatus est cap. Non satis cum cap. seq. inf. De Simonia, facit cap. ult. sup. De consuetud.*

Cæterum cum supra annotaverimus differentiam inter jus civile & Canonicum, quod illud in consanguineis & affinis collateralibus non ad tot gradus matrimonium prohibeat, imò præter fratrem, sororem & ejusdem filiam indistinctè in reliquis permittat matrimonium, §. *duorum Insti. De nupt.* Jus verò Canonicum quatuor priores gradus prohibeat, per hunc text. nostr. incidit hæc elegans questio, an pœnæ, quæ contra incestas nuptias contrahentes à jure Civili inductæ sunt, ut est confiscatio bonorum, & exilium, & si vilis persona sit, etiam corporis castigatio, juxta *Novel. 12. de incestu & nefar. nupt. & Auth. Incestus C. De incestis & iniur. nupt.* habeant locum in incestis nuptiis de jure Canonico? Jus autem civile vocat incestas nuptias, quæ inter ascendentes & descendentes, vel inter fratrem & sororem, vel ejus filiam contractæ sunt, *text. in l. fin. D. De rit. nupt. §. ergo Insti. De nupt. & in l. si adulterium cum supra 38. in pr. & §. 1. D. Ad L. lul. de adult.* Jus verò Canonicum vocat nuptias incestas quæ in quarto gradu inter consanguineos & affines contrahuntur; *can. Erit autem lex §. incestus xxxvi. quest. 1. Covarr. in 4. Decretal. part. 2. cap. 6. §. 8. in princ.*

Sunt in hac quæstione, qui putant, eandem pœnam locum habere etiam quoad incestum de jure Canonico, cum Novella illa ad Canones quoque transferenda sit. Atque hujus sententiæ est *Did. Covarr. jam allegato loco num. 30.* ubi & ex *Decio* testatur hanc esse communem opinionem, quam & probare videtur *Joan. Bernard. Diaz in pract. crim. Canon. c. 58. §. incestus* Alii rectius contrarium sentiunt, ut scilicet dicta pœna locum non habeat, nisi in incestis nuptiis de jure Civili. Ita post *Calderinum Dominicus Geminianus consil. 71. Alciatus ad cap. Cum contingat §. 4. sup. De jur. jur.* Et hanc contrariam opinionem communior, probabilior, & magis consonam veritati testatur ex *Follerio Julius Clarus in §. Incestus nu. 3.* quam & ipse ibidem sequitur; nisi (inquit) contrariâ consuetudine, quæ est optima legum interpretis, aliud obtineat. Cujus ratio non ea est, quam comminiscitur *Alciat. jam d. loco*, quod videlicet tempore illius *Novellæ 12.* nondum erat conditum jus Canonicum, quod falsum esse ex *Fabiano S. Pont. probavimus*; sed quod de jure naturali non sit prohibitum matrimonium inter filios fratrum & sororum, qui jure Canonico sunt in secundo gradu, ac proinde hi contrahentes pœnam juris Civilis, quæ de nefariis nuptiis constituta est, non incurrunt, *argum. l. Gracchus 4. C. Ad L. lul. de adult.* Et sanè iniquum esset, pœnam juris Civilis ad ejusdem juris constitutiones accommodatas, ad alios casus velle traducere, contra *cap. In pœnis & cap. Odis De R. 1. in 6. & l. Interpretatione D. De legib.* Et hæc eadem observanda sunt in incestu simplici, ut, si de huius pœnâ quæritur in foro Civili, ea non exigatur secundum præscriptum Juris Canonici, sed Civilis. Etiam si *Covarr. & si qui alii sunt, his refragentur, sed absque textu & ratione.*

IN TIT. XV. DE FRIGIDIS ET MALEFICIATIS, ET IMPOTENTIA COEUNDI.

SUMMARIÆ.

1. *Frigidi & maleficiati qui dicantur.*
2. *Matrimonium cur tales frustra contrahant.*

Hoc Tit. aliæ recensentur personæ, inter quas matrimonium consistere non potest, ut sunt frigidi, maleficiati, aut aliter impotentes ad coeundum.

Frigidi hoc loco dicuntur, qui naturali frigiditate ita constantur, ut mulieri committere non possint. Maleficiati, qui improbi hominis veneficio sive fascinatione constructi idem naturæ officium exercere non possunt. Aliter verò impotentes sunt mulieres ita obstructæ, quod virum admittere non possint. Item impuberes, spadones, castrati, & quibus virilia præcisa sunt.

Hic.

Hi omnes frustra matrimonium contrahunt, quod in his deficit institutio matrimonii, videlicet prolis procuratio, & remedium fornicationis vi-

tandæ, 1. ad Corin. 7. & can. Nuptiarum xxv. quæst. 1. Sicut in progressu explicatiùs dicetur.

In Cap. primum, juncto c. Laudabilem 5.

S U M M A R I A.

1. Facti species
2. Frigiditas & impotentia qualiter probanda.
3. Confessione soli mariti vel uxoris contra matrimonium non statuitur.
4. Ad cognoscendam frigiditatem an sit opus triennio cohabitationis.
5. Frigiditate cessante matrimonium restaurari debet.
6. An & quomodo torum?

Textus hic intellectu difficilis est, teste Panoorm. Butrio & Præposito hic. Ut autem ejus sententiam planiorem reddamus, præmittenda à nobis est facti species. Titius in uxorem duxit Mæviam, cui cum per mensem unum aut tres, vel etiam per annum cohabitasset, asseruit se præpediri frigiditate naturæ, quo minus possit Mæviam vel aliam mulierem cognoscere: proinde petebat se separari à Mæviam, tamquam eum ea inutiliter contraxisset matrimonium. Cui hoc textu nostro respondetur, ut, si Mæviam idem affirmaverit, & præterea per verum iudicium (quod quale sit, statim dicetur) comprobatum fuerit, statim à se invicem separari possint: hac comminatione additâ, ut, si Titius postea aliam uxorem duxerit, præter reatum perjurii, quo se obstringit, ad Mæviam priorem uxorem peractâ poenitentiam redire debeat. Si prior ipsa Mæviam post annum aut dimidium ad Episcopum, sive Missum, id est Officialem ejus provocaverit, conquerens de frigiditate Titii, hic verò contrâstruat, se frigidum non esse, sed Mæviam cognovisse: quod in hac contentione credi oporteat magis Titio, eò quod maritus sit caput uxoris suæ. Cur enim (addit textus) tam diu tacuit Mæviam? cum facile & brevi temporis spacio scire potuerit, an ad commiscendum esset aptus Titius. Cæterum si in initio, puta post mensem aut duos eam querelam instituerit Mæviam, & probari possit per rectum iudicium, utique ad separationem matrimonii admittenda erit Mæviam, & ei permitendum, ut, si velit alteri viro nubat. Atque hæc sextus nostri facti species est, unâ cum decisione.

Igitur verum, sive rectum, sive iustum iudiciû (idem enim hæc tria significant) vocat textus probationem, quæ fit per inspectionem obstetricum, & matronarum in arte peritarum, juxta c. Proposuisse 4, & c. Causam matrimonii 4. sup. De probat. nam hæc inspectio legitimæ probationis loco est, d. c. Causam & l. 1. D. De ventre inspic. Et hoc, ubi mulier nondum corrupta est, sed se virginem esse faceret. Sin autem corrupta est, iudicium hoc fiet per iurandum utriusque conjugis, & septem simul cognatorum, sive, his deficientibus, septem vicinorum bonæ famæ. Qui omnes, priusquam separatio fieri possit, iuramentum præstare tenentur: & quidem conjuges iuramentum veritatis, quod scilicet per copulam nunquam una caro fieri poterint: alii verò septem cojuratores iuramentum credulitatis, quod videlicet credant ipsos conjuges verum narrasse, c. Laudabilem 5, & ibi Gl. inf. eod. can. 1. & 2. xxxiii. q. 1.

Sunt autem duæ ex hoc textu nostro notanda. Unum, quod vir provocare possit ad separationem matrimonii, propter impedimentum ex sua persona proveniens, cum sua inter sit, ne ad matrimonii onera teneatur. Alterum est, quod soli confessioni mariti & uxoris non stetur contra matrimonium, eò quod dissolutio matrimonii semel contracti non pendeat ex voluntate contrahentium. At pro matrimonio inter se contracto rectè creditur viro & mulieri, cap. 2, sup. De clandest. desponsat. Et hoc iure Decretalium. Aliiter ex dispositione Concilii Trident. quæ necesse est præter confessionem contrahentium intervenire præsentiam Parochi & testium, alioqui confessio nullius momenti est, Sess. 24, cap. 1, vers. qui aliter, de reformas. matrim. sicut supra ad dict. tit. de clandest. desponsat. susius explicavimus.

Obicitur contra cap. nostrum textus in d. cap. Laudabilem hoc tit. quo ad cognoscendam frigiditatem viri statuitur triennium cohabitationis inter conjuges. Idem de jure Civili, Nov. 22, de nupt. §. distrabuntur, vers. per occasionem. Quo transacto per iustum iudicium fit matrimonii separatio. Hoc autem textu separatio fieri potest vel statim, vel non multò post. Qui scrupulus hic

valdè torquet Interpretes. Sed si sequamur sententiam Panormit. facilè hoc modo tollitur, si dicamus, d. l. *Laudabilem* eo casu loqui, quo nulla extant urgentia indicia frigiditatis in viro. Nam tunc opus esse triennio cohabitationis inter conjuges, unà cum justo iudicio, iuxta formam ejusdem c. *Laudabilem*. At verò ubi præter confessionem conjugum adsunt urgentia indicia frigiditatis indicia, quòd hac specie possint conjuges statim, non expectato lapsu triennii, à se invicem separari, dummodò juramento suo & propinquorum id confirment. Quo sensu exaudiendum putat Panorm. hic principium textus nostri, quem eò comprobare videtur d. c. *Laudabilem* circa pr. in verb. Si frigiditas prius probari non possit, argumento ducto à contrario sensu.

Et quòd postea hic subiicitur de muliere, quæ frigiditatem viri sui allegat prius post annum & dimidium; è contra verò si vir se potentè astruit, quòd hoc casu magis credendum sit viro, eo quòd caput sit mulieris: idcirco dicitur, quòd dux simul præsumptiones concurrant contra mulierem: una, quòd tardè querelam suam de frigiditate viri instituerit; altera, quòd vir contrarium asserat, ac proinde potius ei credendum, quam mulieri; non tamen ad eum effectum, ut matrimonium statim dirimatur, propter assertionem viri, sed ne dirimatur propter querelam mulieris, verum tum demum ubi triennium cohabitationis elapsum est.

Quod idem retinendum, etiam si uterque conjugum frigiditatem allegaret. Nam & tunc triennium cohabitationis requirit, unà cum justo iudicio, probat idem text. in d. c. *Laudabilem*, vers. si autem quòd nunquam. Suppletur igitur, quòd in hoc c. i. desiderari videtur, ex d. c. *Laudabilem*. Neque hoc in jure novum est, ut una lex per aliam

interpretationem vel supplementationem recipiat, l. *Non est novum* 26, c. l. *Sed & posteriores* 28, d. *De legib.* quo sensu accipiendi videntur text. in can. 1, 2, & 3, xxxiii. q. 1.

Illud postremò ex hoc c. i. observandum, quòd matrimonium, licet propter frigiditatem separatum sit, restaurari, id est in pristinum statum restitui debeat, si fortè vir, qui frigiditate antea impeditus videbatur, aliam postea mulierem cognoverit. Probat idem text. in d. c. *Laudabilem* s. fin. nam secunda illa copula indicat, virum naturali frigiditate non laborasse, sed extrinsecà quòdam causà præpeditum fuisse. Unde, rescissà sententià divortii, quæ per errorem lata est, meritò redintegratur matrimonium. Quòd obtinet & in quavis sententià contra matrimonium lata, ut comperto errore retractetur, c. *Later* sup. *De sent. & re jud.* juncto can. pen. xxxiii. q. 2, licet diversum sit in sententià divortii propter maleficium, de quo latius ad c. fin. inf. eod.

Sed quæstionis est, an matrimonium, quoad totum etiam restituendum sit? Videtur enim mulier justè excipere posse contra maritum propter adulterium ab eo perpetratum post separationem per text. in can. *Præcepit cum* c. seq. xxxiii. q. 5, in can. *Nihil* c. in can. *Indignantur* xxxiii. q. 6, Attamen verius est, mulierem excipere non posse, dummodò maritus nullam fraudem admiserit in petenda separatione matrimonii, cum adulterium sine dolo non admittatur, l. pen. d. *Ad L. Jul. de adult.* c. *Fraternitatis* 6, inf. eod. Idem & si maritus fraudem admisisset, sed colludente sive connivente uxore, l. *Si uxor* 13, § *Judex* c. § *fin.* d. iam d. tit. aut ipsa similiter fornicata fuerit, separato matrimonio, cum delicta pari compensatione tollantur, c. pen. c. ult. inf. *De adult. c.* Ex literis §, inf. *De divort.* c. l. *Viro* 48, d. *Soluto matrim.*

In Cap. Quod sedem 2.

S U M M A R I A.

1. Pueri quatenus inepti matrimonio.
2. An senes?
3. An spadones & castrati?

Hic textus generalis est ad omnes impotentes ad complendam copulam, quales sunt frigidi, maleficiati, spadones, castrati, & quibus omninò virilia præcisa sunt. Inquit enim;

Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus conjugio sic qui impotentes sunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

Igitur puerum eum intelligit, qui debitum conjugale, quod in commixtione corporum consistit, reddere non potest, quod ex habitu corporis a stimatur, c. 3. sup. *De dispensat. impub.* Deficit enim in hoc puero institutio sive finis matrimonii, qui est generatio proles, sive fornicationis evitatio quoad mulierem, sicut supra ad Rubr. annotavi.

notavimus : quamvis hoc discriminis sit inter puerum & reliquos impotentes, ut, si ille matrimonium contrahat, hoc matrimonium resolvatur in sponsalia de futuro, dummodò septennium habeat, *l. unico § fin. De sponsal. impub. in 6, & c. fin sup. eod. de quo latius egimus ad 3, sup. De sponsalib.* Cæteri verò impotentes, si ab eis matrimonium contractum sit, ne quidem valet in vim sponsalium, *l. Oratio 16, D. De sponsal. eod. quòd horum impedimentum perpetuum sit, & consequenter sponsalia inter hos contracta numquam effectum sortiri possint. Quod non est in puero, quo facto pubere cessat impedimentum matrimonii contrahendi, facit text. in l. Si quis officium 38, D. De ritu nupt.*

2 Sed quid juris in senibus? Hos verum matrimonium contrahere probat textus in *l. pen. C. De nupt. & Glof. hic & can. Nuptiarum xxvii. q. 1.* ubi inquit, neminem adeò senem esse, quin aliquando calere possit naturà vel artificio. Et probant exempla Manassæ Numidæ Regis, & Catonis Censorii, & Uladislai Regis Polonæ. Ille post octoginta sex annos, alter anno octuagesimo octavo ætatis filium genuit; tertio verò nonagenario duo filii nati sunt, Uladislai & Casimirus, prout refert eos Andr. Tiraq. in *6. lege connub. num. 19.* Et quamvis Tiraq. hoc vice miraculi habeat, cum rarò evenire soleat, tamen non puto miraculo adferendum esse, cum per naturam fieri possit.

3 Cæterum quod ad spadones & castratos attinet, appellamus eos spadones, quibus abest pars genitalis à natura, *l. 2, §. illud, & l. Arrogato 40, §. fin. D. De adoptionib.* Castratos, qui tale vitium habent ex accidenti, *l. Sed est quasi 6, D. De liberis & posth. instir.* (licet Justinianus in *§. sed & illud*

Instir. De adopt. aliter videatur discernere spadonem à castrato.) In spadone jus civile quidem admittit matrimonium, non verò in castrato, *l. Si serva 40, §. si spadoni D. De iure dot.* sed jure Canonico uterque perperam contrahit matrimonium, ex ratione textus nostri, quòd scilicet impotentes sint: nisi forrè possint erigere, quo casu valere matrimonium ab iis contractum docet Navarr. *conf. 2, num. 11, hoc tit. nostro;* ex hac ratione, quòd matrimonium hac specie saltem sit in remedium fornicationis. Idem tradit Glossa *ad can. Hi qui matrimonium xxxii. q. 7.* Verùm Panorm. hic ex communi sententià probat contrarium, inquit: ex quo non potest generare spado, potest uxor dicere, Ego volo esse mater, volo filios producere, & ideo maritum accepi, *c. 1, in fine h. r.* Quæ certè sententià Panormitani æquitatem habet. At verò in iis periculosa est, qui tantum fornicationis vitandæ causà contrahunt matrimonium, licet procreationem prolis non evitent. Idcirco hæc res Pontificià decisione opus habet. Refert quidem Henricus Henriquez, *tomo 1, Summa Theol. moralis lib. 12. de impedimentis matrim. c. 8.* Sixtum Papam V. constitutione sua generaliter declarasse, quòd spado sive eunuchus utroque testiculo orbatus, est & semper fuerit omninò inhabilis matrimonio, etiam sciente & consentiente muliere. Sed mihi hæc videre non licuit hæc constitutionem, ut ita possim ius auditoribus proponere. Illud certissimum est, spadonem, cui omnia omnia genitalia adempta sunt, non posse inire matrimonium, sicut rectè consultit Nav. *consil. 3, hoc nostro tit. & ducetur ad cap. fin. inf. eod.*

In Cap. Ex literis 3. juncto cap. Fraternalitatis 6.

SUMMARI A.

1. Matrimonium dirimi potest ob vitium obstructionis naturalis in muliere.
2. Suadendus tali mulieri ingressus Religionis.
3. Eà postea ab alio cognitã redintegrandum prius matrimonium.

1 **H**Oc Cap. agitur de muliere adeò obstructa, ut virum admittere non possit, an ob hoc matrimonium cum ea contractum sit dirimendum? Et respondetur, si vitium illud

mulier à natura contraxit, nec ope Medicorum tolli potest; viro permittendum esse, ut illam uxorem ducat. Igitur hoc impedimentum est, non solum matrimonium contrahendum impediens, sed & contractum dirimens. Per opem Medicorum intellige per incisionem, vel per alium modum, qui absque gravi læsione corporis sit, *c. Fraternalitatis inf. eod.* Nam cum mulier per contractum matrimonii obligata sit viro ad consummandum matrimonium, idcirco rectè petitur removeri hoc vitium corporis, ut ita ad consummationem matrimonii deveniatur. Prudenter quoque

quoque fecerit iudex, si & in hac re providas & honestas matronas adhibeat ad explorandum, utrum mulier integra an corrupta sit, d. c. *Fraternitatis, circa pr.* Quod si adhuc illa sit, nec ope Medicorum succuri possit, tunc rectè iudex per divortii sententiam utrumque à se invicem separat, d. c. *Fraternitatis.*

2. Ad submovendam autem omnem difficultatem consultò fecerit Iudex, vel alius quisquam, si mulieri hac de causa separata à viro, vel nondum separata suadeat ingressum Religionis monasticæ; cum matrimonii vinculum, si quod fortè subest, eo ipso dissolvatur, c. 2. & c. *Ex publico* 7,

sup. De convers. conjugator. Et sic nullum periculum imminet viro, cum alia muliere rursus matrimonii iuncti, d. c. *Fraternitatis.*

Quod si verò mulier, separatione facta, vel nullà emissâ professione Religionis, ab alio cognoscatur, ut ita idonea reddita sit viro, hoc calu matrimonium prius redintegrandum est, cum jam constet vitium corporis non fuisse perpetuum & immedicabile, sed naturaliter removeri potuisse, *sup. alleg. c. Fraternitatis.* Cætera quæ huc spectant, videri possunt tractata ab Henrico Henricquez *como 1. Theolog. moralis c. 7, n. 5.* & quæ latius traduntur *Dd. ad cap. Laudabilem h. t.*

In Cap. Consultationi 4.

SUMMARIA.

1. Contrahens scienter cum impotenti an ab ea separandus.
2. Coniuges simul degentes continentiam voverunt.

Quæ hæcenus dicta sunt de frigidis, spadonibus, castratis, & mulieribus obstructis, ea utique exaudienda sunt, si ignoranter cum iis contractum sit matrimonium. † At si scienter, quid juris sit, hoc exp. deciditur, quod scilicet fratris & sororis loco habendi sint, *text. hic & in c. Laudabilem, vers. quod si ante inf. eod.* quod scilicet attinet ad domestica officia utrimque præstanda; non autem quoad complexus, oseula inhonesta, & cætera, ut rectè defendit Mart. Na

var. conf. 2, num. 10, & conf. 3, h. tit. Ex quibus inferitur, eum, qui sciens & prudens cum impotente antea contraxit, & postea cum idoneo vel idonea, hoc posterius matrimonium rarum habendum esse, non obstante priore matrimonio, quod ipso jure nullum fuit, cum in eo deficiat institutio matrimonii, & aperte probat *text. hic*, dum inquit: *ut quas tamquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores.* Simile dicitur *in d. vers. quod siambo.* † Facit pro decisione textus nostri *can. Quod Deo patri xxxiii. qu. 5.* quo coniuges simul comorantes continentiam voverunt, quia & tunc fratris & sororis loco sibi invicem esse incipiunt: & quod D. Paulus de uxoribus Apostolorum inquit, Numquid non habemus potestatem & mulierem sororem circumducendi? *ad Cor. 9.* Cujus mentio *in can. Omnino dist. 31.*

IN Cap. ultimum.

SUMMARIA.

1. Facti species.
2. Cap. hoc an de maleficiis accipiendum?
3. Maleficium an & quando dissolvat matrimonium.
4. An necessaria inspectio mulieris?
5. Triennium cohabitationis quando currere incipias?
6. Tempus hoc continuum an nullâ absentia interrumpi possit?
7. Maleficius post separationem, si aliam cognoverit, non restaurari prius matrimonium.

Variè hunc textum exaudiunt Interpretes nostri. Quidam enim intelligunt de frigidis, quidam de maleficiis: tertii de quolibet impotente ad complendam copulam. Sed facti speciem proponamus, ex qua verior & certior ejus sententia eruat. † Erat mulier, quæ conquerebatur apud summum Pontificem de impotentia viri sui. Quæ causa cum demandata fuisset certis iudicibus, proposuit coram eis mulier, quod cum ante octo annos matrimonium cum viro suo contraxisset, eidem quæ diu cohabitasset,

raffer, se adhuc manente integrâ, eò quod vir defitutus esset à facultate cognoscendi eam: idcirco se petere, ut à viro separaretur per sententiam divortii. E diverso respondet maritus, se quidem fateri, quòd eam numquam cognoverit, non tamen impediri, quin possit alias mulieres cognoscere. Itaque delegati iudices, ut omnis suspicio fraudis tolleretur, fortè ita inter se colludentibus viro & muliere, curarunt eamdem mulierem inspicere per matronas bonæ existimationis, fide dignas, & in re matrimoniali veritas, quæ testatæ sunt illæ sive incorruptam adhuc esse mulierem, Deinde mandarunt inquiri per Parochum, utrum vir aliquando aliam mulierem cognovisset: verum hujus rei noticia haberi non potuit. Urgente verò muliere divortium, & viro se subjiciente consilio Ecclesiæ, id est, iudicio Ecclesiasticorum iudicum, iudices delegati utriusque injunxerunt, ut pœnitentiam agerent de delictis à se admisis. Fortasse enim per pœnitentiam Deum placatum iri, ut consummationem matrimonii annuat. Qui eum post plures terminos reversi essent ad eosdem iudices, unâ voce confessi sunt, quòd sibi invicem commisseri non possint. Unde hac de re consultus S. Pont. rescribit hoc cap. nostro, ut, si ita est, & prædictis octo annis durantibus per triennium continuum simul cohabitaverint, neque commisseri potuerint, ipsis restantibus hoc juramento suo, unâ cum septimâ propinquorum manu, matrimonium inter ipsos dirimatur.

Ex hac facti specie satis elucet, hoc cap. accipiendum esse de maleficiatis, cum agatur de viro non simpliciter impotente, sed tantummodo quoad mulierem, quam in uxorem duxit. At hoc maleficii indicium est, non frigiditatis, quæ generalis est, quoad omnes mulieres. Secundò, utriusque mulieri & viro pœnitentia injungitur, ut si fortè eâ peracta Deus impedimentum auferat. At in frigiditate submovenda pœnitentia necessaria non videtur, sed tantum, ut ad tempus opera detur rei matrimoniali, sicut superioribus capitulis explicavimus. Tertio est textus in can. *Perfortiarius xxxii. q. 1.*, ubi & propter maleficium matrimonii fit separatio.

Et quamvis hunc textum rejiciat Innoc. *hic*, tamquam non authenticum, ea ut videtur ratione, quòd maleficium non perpetuum, sed temporale impedimentum contineat, sanabile saltem per eum, qui maleficium intulit, sicut de muliere obstructa supra diximus, & consequenter Innoc.

hunc textum nostrum non de maleficiato, sed de naturaliter frigido intelligat: at tamen huic sententiæ refragatur communis Dd. interpretatio, testibus Panormit. & Præpos. *hic*, qui de maleficiato hunc textum exaudiunt. Accedat præterea, quòd cum Tit. noster inscriptus sit, *De frigidis, & maleficiatis*, nullibi in contextu nostro mentio fiat maleficiorum, nisi hoc cap. ultimum de maleficiatis accipiamus, præterquam quòd moneat nos quotidiana praxis, qua matrimonia propter maleficia dissolvuntur, sicut ex Hostiensis tradit Henr. Bohic *ad cap. Fratervnitatis num. 10. sup. eod.* Consuetudo autem optima juris interpretis est, *l. Si de interpretatione 37. D. De legib. cap. Cum dilectus 8. De consuet.* Neque vera est ratio ipsius Innoc. quòd semper maleficium curari possit, saltem per eum, qui maleficium intulit. Quid enim, si mortuus sit idem maleficus? aut non possit, vel non velit, vel nesciat maleficium auferre? Quid si non nisi per aliud maleficium? an idcirco implorandum ejus auxilium? Minimè: cum illud magis à dæmone peteretur, cujus commercium omnibus interdictum est, can. *Qui Sine salvatore xxxvi. q. 2.*

Ex his constat, matrimonium propter maleficium dissolvi posse, etiam quoad vinculum, non quidem statim, sed elapso triennio cohabitationis, & peracta pœnitentia pro delictis. Deinde utroque conjugè jurante cum septima propinquorum manu (*ut sup. eod. ad cap. 1. diximus de frigido*) quòd se invicem cognoscere non potuerint, secundum formam hujus cap. nostri.

Sed an necessaria est inspectio mulieris? Quod certè non putant Joan. Andreæ & Panormit. *hic*, propter textum in d. can. *Siporfortiarius xxxi. qu. 1.*, ubi nulla fit mentio inspectionis mulieris. Et quamvis hoc textum nostrum ejus fiat mentio, non tamen ea adhibita fuit necessariò, sed majoris cautionis causa: nam, ut singulariter inquit Gl. *hic in fine*, omnis cautela, quæ adhiberi potest in talibus est adhibenda propter periculum animæ, Idem fit & in aliis rebus gravioribus, cap. 3. *De elect. lib. 6. can. fia. vii. qu. 2. & l. 1. §. nam vel magis D. De Carbon. edicto.* Quare in viduarum nuptiis cum inspectio non habeat locum, ommissa ea rectè proceditur juxta formam jam dictam. Panorm. *hic*.

De triennio continuo hic queritur, quando currere incipiat? Respondet Hostiensis. *hic* à tempore injunctæ & peractæ pœnitentiæ. Innocentius verò, Vincentius, & Abbas antiquus putant sufficere triennium, sive ante sive post pœnitentiam,

Ddd

tiam,

riam, quem sequitur Panorm. *hic, per hunc text. nostr. in fine*, intra prædictos octo annos. Nam loquitur de annis, qui præcesserunt querelam institutam coram iudicibus. Addit tamen Panorm. quod post pœnitentiam adjunctam debeant cohabitare simul, pro arbitrio ipsius iudicis, ut & idem textus probat in verbis, *& si forte placeret Deo.*

6 Sed an continuum tempus ita interpretabimur, ut nulla absentia interrumpi possit? Quod planè viderur, cum continuum illud dicatur, quod continenter numeratur, prout labitur & currit, *l. Si sic constante 7, D. Quemad. servit. amittan. C. l. 4, S. Stichus D. De statu liberis*, ubi annus ita definitur, qui ex continuis diebus trecentis sexaginta quinque constat. Sunt qui contra sentiunt, asserentes triennium continuum necessariò non requiri: sed satis esse, si triennium cohabitationis quocumque modo impleatur, ac proinde si triennio illo maritus fuerit absens per sex menses, potest hoc tempus suppleri ex alio tempore cohabitationis. Quæ posterior sententia placet ipsi Panormit. cum si continuum esset tempus, facile impediri possent negotia necessaria alibi expedienda per maritum vel mulierem. Arque hanc sententiam putat Panormit. esse de mente literæ, hoc est, auctorem textus nostri id tacitè intellexisse, quamvis quoad corticem, hoc est, verba nudè inspecta videatur contrarium innuere.

7 Hic incidit alia quæstio, Utrum si, dissolutione factâ matrimonii propter maleficium, ut an-

tè dictum est, aliud rursus matrimonium cum alia muliere inierit maleficiatus, eamque cognoverit, restaurari debeat prius matrimonium, prout de frigidis *sup. eod. ad cap. 1.* diximus? Et rectè sentiunt, qui negant, per text. *in d. can. Si per fortitarius*. Alia enim ratio est in frigido, alia in maleficiato: siquidem frigiditas impedimentum est naturale, non restrictum ad certam mulierem, sed ad omnes mulieres. Unde dici non potest vir frigidus, qui aliam cognovit, cum eodem modo potuisset uxorem suam cognoscere. Quare hujus matrimonium prius contractum restituitur, *c. Laudabilem 5, sup. eod.* At maleficium sæpè ad unam personam constringitur, puta ad uxorem, ita quod maleficiatus reliquas mulieres possit cognoscere, non autem uxorem suam. Quo fit, ut si maleficiatus, divortio facto, aliam duxerit, eamque cognoverit, non tamen ideo maleficium sublatum intelligatur, quoad priorem uxorem, proindeque prius matrimonium non restituitur. Quam diversitatem rationem adfert Panormit. *ad cap. 1. in fine sup. eod. & Dominicus Soto in IV. Sentent. dist. 34, art. 3.* ubi tamen rectè monet, si forte vir cum priore conjugè, à qua propter maleficiû separatus fuit, privatim cum eadem congregiatur, eamque cognoscat, quod hac specie matrimonium prius restitui debeat, eadem ratione, quam de frigido attulimus. Vide latius eundem Dom. Soto *d. loco & Martin. Del-Rio Dignif. Margicar. lib. 3, quaest. 4, sect. 6.*

IN TIT. XVI. DE MATRIMONIO CONTRACTO CONTRA INTERDICTUM ECCLESIAE.

S U M M A R I A.

1. Interdictum Ecclesie circa matrimonia quàm vim habeat.
2. Quid si non obstante interdicto contractum fuerit matrimonium?
3. Pœna contemnentis interdictum iudicis.
4. Intellectus cap. penult. sup. De sponsa duor.

Hunc Tit. brevibus verbis perstringam. In quo tractatur de matrimonio contra interdictum Ecclesie, id est, Ecclesiastici iudicis contracto. † Solet enim quandoque iudex Ecclesiasticus interdicare matrimonium inter duos contrahendum, vel quia alter eorum antea

cum alio tertio sponsalia contraxerat, *ut in cap. 1. & in cap. 2, inf. hoc tit.* quæ nefas est violari sine causa, *c. De illis 7. s. fin. sup. De desponsat. impub. junctia l. 1, in pr. D. De constit. pecun. vel quis intelligit sive metur iudex inter contrahentes subfit impedimentum consanguinitatis, affinitatis, aut aliud canonicum impedimentum, cap. fin. inf. eod. & cap. penult. sup. De sponsa duor. cap. pen. sup. De desponsat. impub. cap. Cum in Apostolica 18, De sponsal.* Ne igitur matrimonium contra SS. Canones contrahatur, propter huiusmodi impedimentum, quod fortasse subest inter contrahentes, rectè interdicit iudex inter eos matrimonium, donec de impedimento plenè cognitum sit, *jurib. allegatis*

Sed statuamus nihilominus contractum esse a
matr-